

C. H. P. NİN TRAKYA ve EGE GEZİSİ

Bu bahar ayları, on beş yılını idrak etmekte olan çok partili siyasî hayat akışımızda gene heyecan uyandıran yüksek tansiyonlu olaylara sahne olmuştur. Bunların oluşu; sulh içinde siyasî savaş geleneğini hazmetme noksanını göstermiştir.

Fakat, bu olaylar -bazıları oldukça da sakin geçmiştir. - Siyasî demokrasi savaşımızın içinde bulunduğu durumu açıklayan bir siyasî muhtevaya da sahiptir. Bunları kavramak ve tahlilini yapmak gerekir.

I — C. H. P. NİN TRAKYA BAHAR TAARRUZU :

C. H. P. Nisan 1959 ortasından itibaren Trakya'da üç gün süren bir bahar taarruzu yapmıştır. Bunu T. Feyzioğlu, R. Aksal, K. Satır'dan mürekkep bir heyet yapmıştır.

Bahar taarruzu halka, artık iktidarın hizmet etmek kabiliyetini kaybettiğini belirtmek amacını gütmüştür.

İdare Âmirlerinin Davranışı :

C. H. P. Bahar taarruzu ekibi, bazı yerlerde idare âmirlerinin müdahaleleriyle karşılaşmıştır. Fakat, bu müdahaleler haşin bir çekişmeye varmamıştır.

Bu müdahaleler : i - C. H. P. ekibinin neler yapmak istediğini yerinde öğrenip, icraatı sırasında, toplantı ve gösteri yürüyüşleri kanunu bakımından bir noksanda bulunmama endişesinden ileri gelir ve ekseriya bu ölçüyü de aşmaz. ii - Bazen de, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri kanununa aykırı hareket edildiği iddiası ileri sürülerek, toplanma, konuşma yasakları koymak suretiyle olur.

Ekibin Kendini Savunma Dayanağı :

Bu müdahalelere karşı, ekip : i - Mebus sıfatı ile, Anayasa haklarına dayanarak vatandaşlar ile hasbihal yaptıklarını, ii - kendi teşkilâtları ile kendi lokallerinde sohbet ettiklerini ileri sürerek, müdahalelerin yersizliğini iddia eder.

D. P. nin İlgisi :

D. P. Bu bahar taarruzuna önem vermiştir. Bu sebeple, C. H. P. nin bu faaliyetini dikkatle takip etmiştir. Bilhassa bu ekibin temaslarının D. P. de bir çöküntü yaratmamasını temine uğraşiyor.

Bahar Taarruzunun Faaliyeti :

i - Mahallî derterleri dinlemiş, müstahsilin güç durumunu ifade etmiştir.

ii - Güçbirliğinin anlamını, önemini anlatıp, güçbirliği ocakları açmıştır.

iii - Vatan cphesinin zorlamalarla kurulduğunu ileri sürerek onu hırpalamıştır.

iv - Bazı siyasî konularda halkın, köylünün kulağını açmağa uğraşmıştır. Bu konular şunlardır : Radyonun yalan yayın yapışı, isbat hakkının tanınmasının faydası, D. P. Liderinin, Meclis mürakabesi dışında kalmak eğilimini teşhir, dinin siyasete âlet edilmesinden şikâyet.

II — C. H. P. LİDERİ İNÖNÜ'NÜN EGE GEZİSİ :

C. H. P. Lideri, Mayıs başından itibaren Ege'de adına «büyük taarruz gezisi» denen bir geziye çıkmıştır.

D. P., Nisan'ın sonlarında İzmir teşkilâtı vasıtasıyla bu gezintiye mukavemet hazırlıklarını girişmiştir. Maksat bu gezintiye akamete, müesiriyetsizliğe uğratmaktır. Bunun içinde de, önce, idarenin, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununu harfiyyen, bütün sıklığı ile uygulanmasını, idarenin önleyici tedbirlerle müdahalesini sağlamak gerekmiştir : İzmir Vilâyeti, İzmir'de, bu seyahat vesilesiyle yapılacak bir baloya izin vermemiştir. İzmir C. H. P. İl Başkanı, böyle masum bir toplantıya izin vermeyen Vali Kemâl Hadımlı'nın şahsına târizlerde bulunmuştur. Onu İzmirliilerin hürriyet aşkını anlamamakla itham etmiştir. Bu suretle, seyahat başlamadan bir sinirli atmosfer kendini duyurmağa başlamıştır.

Öteyandan da seyahat yolu üzerindeki D. P. teşkilâtı ve kademele-ri; karşı gösterilerle, bu geziyi, C. H. P. Liderinin bir zafer gezisi halinden çıkarıp kamu oyu önünde kendisinin söylemediğinin, itibar görmediğinin tesbiti manasını belirtecek bir hezimet haline girmesini sağlama tedbirlerini hazırlatmağa başlamıştır. Bu suretle, daha baştan bir sinirli hava esmeğe başlamıştır.

1 — O L A Y L A R :

A — İlk Gün Uşak Olayları : İNÖNÜ, 30 Nisan'da Uşak'a varmıştır. Uşak'lı ve civarından gelen C. H. P. liler hararetle bir iyi kabul göstermişlerdir. İdare'de, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununu uygulamaya başlamıştır. Yolları kesmek, göz yaşartıcı bomba kullanmak, oparlörle konuşmaları dışarı vernler hakkında takibat açmak, İNÖNÜ'yü, Yunan Başkumandanının kılıcını teslim aldığı tarihi evi ziyaretten alakoyamak gibi hareketlerle -sonradan İNÖNÜ'nün arabasının önüne ve arkasına birer polis jibi koymak suretiyle buna müsaade edilmiştir. daha önce, İNÖNÜ şehire girerken, D. P. Başkanı, İNÖNÜ'nün jibine çay bardağı atmıştır. Halk da D. P. İl Merkezinin camılarını kırmıştır. Bu sebeple, bazı C. H. P. liler aleyhine adli takibat açılmıştır. (Aynı gün, İzmir Valiliği, 2-10 Mayıs arasında her türlü siyasî toplantıları yasak etmiştir. İzmir İl İdare Kurulu, bu men'i kanunsuz bulunduğunu ilân etmiştir) 4 C. H. P. li Milletvekili, İçişleri Bakanından tertipçiler hakkında tedbir almasını, bir telgrafla istediler.

B — 1 Mayıs'dan İtibaren Uşak ve Manisa'da ve İzmir yolu Boyunda Türü Olaylar : Bizzat İNÖNÜ ve beraberindeki milletvekilleri, gazeteciler bugün, D. P. yi tutan halk tarafından hırpalandılar : civardan getirilen partililer ile de büyüyen D. P. kalabalığı pek suçlu olmayan gösteriler yaptı. C. H. P. li milletvekillerine ve gazetecilere saldırdı. Polis bu saldırılara lakayıt kaldı. Müdahalesi istenince de, emir alınmadan müdahale edemeyeceklerini söylediler. Emniyet Genel Müdürü ile Ankara Emniyet Müdür Yardımcısı da olayları uzaktan seyrettiler. Gazeteciler telefonla Adalet Bakanını tahrik ettiler. Bakan, önce Valiye başvurulmasını söyledi. Zabıtayı savcı da tahrik edemedi. İstasyon yolu, D. P. liler tarafından kapatılmıştı. Bu sebeple, C. H. P. Lideri otomobilden inerek, yoluna devam teşebbüs etti. Kendisine yardım etmek isteyen C. H. P. Milletvekillerinin yardımını reddetti. «siz çekilin. Ben yolumu açmasını bilirim» dedi. Filhakika yolunu da açtı. Fakat, bu sırada arka taraflardan atılan bir taşla, başından hafifçe yaralandı, hafifçe sarsıldı ve arkadan gelen kalabalığın itmesi ile yere düştü, fakat doğrulup yoluna devam etti, tirene bindi. Tiren hareket ederken gazetecilerin kompartımanı taşlandı. Gazeteciler, 13 kişilik bir birleşik bildiri ile, kendilerine yapılan saldırıları ve bunların, polis, jandarma, idare âmirleri önünde yapıldığını kamu oyuna açıkladılar. Manisa'da, Emniyet Müdürü, İNÖNÜ'nden halkın dağılmasını sağlamasını, yoksa silâh kullanacağını söyledi. Halk; C. H. P. Genel Başkanının kaldığı ev ile C. H. P. İl Merkezine yaklaştırılmadı. Gazetecilere vazifelerini yapma imkânı verilmedi.

Manisa'dan hareket eden kafilenin yolda, en çok 5 otomobilden ibaret olması, diğer otomollerin geri dönmesi zoru kondu. Köylüler yolda sempati gösterileri yaptılar. Turgutlu'da, genç kızlar, İNÖNÜ'nü gül yağmuruna tuttular. Turgutlu Parkında bekleyen D. P. liler, İNÖNÜ'ye çirkin sözler söyledi. Bazı jandarma erleri, İNÖNÜ geçerken, göğüslerine C. H. P. rozeti taktılar. Emniyet Âmiri, tertipleri önlediği için nasıl olsa bir ceza göreceğini söyleyerek istifa ettiğini söylemiştir.

Bel Kahvede, kafilenin 5 otomobile inmesi zorlandı. İdareye, seyahat hürriyeti hatırlatıldı. İdare Âmiri emrinin uygulanması cephesinden olmak üzere, jandarmalara, C. H. P. lilere yakalama emri verdi. Eski Bakan olan Milletvekili bunu protesto etti. Halk «hürriyet», «adalet» diye bağırdı. İdare Âmiri silâh çekmeğe benzer bir teşebbüste bulundu, sonra tepelerin arkasına çekildi. Verdiği emri jandarmalar uygulamak istedi iseler de, kafile çözülmeden, bozulmadan yoluna devam etti. İzmir'e girdi.

İzmir'de de bir yandan İNÖNÜ'ye tezahürat yapıldı, öte yandan da İdare, bunları önlemeğe uğraştı. Bu sefer, C. H. P. Genel Sekreteri de sahneye çıktı. Halktan bir kısmı, ona da tezahürat yaptı. İzmir Valisi Kemâl Hadımlı, Genel Sekretere, yaptıklarından utanması gerektiğini söyledi. O da, utanılacak hareketin, halkı baskı altında tutanlar tarafından yapıldığı cevabını verdi.

İzmir Valiliği, siyasî toplantıları evvelce yasak etmişti. Bu sebeple Karsiyaka İlçe Kongresi yapılamadı ve İNÖNÜ İstanbul'a gitti. Hava alanındaki kıt'anın subayı, kıt'asını selama durdurdu diye subay hakkında tahkikat açıldı.

C — *Yayın Yasağı* : 1 Mayıs'ı 2 Mayıs'a bağlayan geceden itibaren, bu gezi sırasında olan türlü olayların yayınlanması yasak edilmiştir. Hatta, bu yüzden 1 Mayıs olayları bile, gazetelere tam geçememiştir. Bu suretle, İzmir'de çıkan Demokrat İzmir gazetesi matbaa ve idarehanesinde yapılan tahribat ile, D. P. İl binası önünde patlatılan dinamit olaylarını da içine alan bütün İzmir olayları, İstanbul olayları hakkında, doğruluğu muhakkak olan haberler, alınmamıştır. Bu olaylar hakkında yapılan hazırlık tahrikatları da, bu satırların yazıldığı tarihe kadar resmen açıklanmadığı için gerçekleri öğrenmek mümkün olamamıştır. Ayrıca, bu Ege gezisinde yapılan beyanatların, C. H. P. li Milletvekillerinin müşterek tebliğlerinin, İstanbul'da C. H. P. Milletvekilleri ile Parti Meclis üyelerinin yayınladıkları C. H. P. Meclis Gurubunun Ankarada yayınladığı tebliğin de yayınlanması yasak edilmiştir. Bu sebeple, olayların C. H. P. yönünde izahını da öğrenmek mümkün olamamıştır.

D — *Protestolar*: Bu gezide, Uşak'da, gazetecilerin de hakarete uğrayıp hırpalanmaları, basın teşekküllerinin protestolarda bulunmalarına yol açmıştır. Gazeteciler Cemiyeti, Gazeteciler Sendikası, Türk Gazeteciler Sendikaları Federasyonu, ayrı ayrı tebliğler yayımlatmışlardır. Ayrıca bu federasyon Başvekile, olayla ilgilenmesini isteyen bir telgraf çekmiştir. Gazeteciler Cemiyeti de İçişleri Vekilinden ve Basın-Yayın-Turizm Vekilinden, gazetecilerin vazifelerini yapabilmeleri ve bu gibi müdahale ve tecavüzlere maruz kalmamaları için tedbir almalarını isteyen telgraflar göndermişlerdir.

2 — İÇİŞLERİ BAKANININ OLAYLARI TELAKKİ TARZI :

İçişleri Bakanı; bu olaylardaki haşın belirmeleri, görülen saldırı-
rı, muhalefetin kıskırtmalarına yormuştur.

Bu görüş biçimini, önce, 4 C. H. P. li Milletvekilinin, Uşak olayları üzerine, tertipçilere karşı tedbir alınmasını isteyen tellerine verdiği sert cevapta görüyoruz. 2-3 Mayıs'ta, Anadolu Ajansına kendiliğinden verdiği beyanatlarda da bu görüşünü teyit etmiştir.

Bu cevabî tel ile bu beyanatlara, muhalefetin kıskırtmalarını tesbit ediyor :

i — Tertipçiler, büyük Ege taarruzunu düşünüp tatbik mevkie koyanların da kendisidir.

ii — C. H. P., Milli Mücadele Tarihimizi istismar ederek, kendi partilerinden olmayan vatandaşları, idareyi ve hükümeti adetâ müstevli düşman ilân ve kabul edip, onlara karşı fiilî harekete geçmeyi, kanuna aykırı hareketlere kalkmağı evvelden hazırlamıştır. Müessif hâdiselere de kendileri sebebiyet vermişlerdir.

iii — Bu Ege taarruzunun bir safhası ve belki de asıl maksadı, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununu akamete uğratmak, vazifeli zabıta memurlarını hakaretlere maruz bırakmak, huzur ve âşayişe kasdetmektir. Nitekim Ege gezisi bittiği halde, İNÖNÜ'nün İstanbul'a gelişinde de tezahürat yapılmaya kalkılmıştır; hem de Vilâyetten müsaade almak için müracaat yapmadan.. Bundan da anlaşılıyor ki, memleketin muhtelif yerlerinde, muhtelif ölçülerde yapılmak istenen kuvvet gösterileri, kongre altında teşebbüs olunan nizam bozucu ve kanun çiğneyici hareketler, münferit hâdiselerden ibaret değildir; memleketi anarşiye götürmek, kanunları tahrip etmek ve her ne bahasına olursa olsun kargaşalık çıkarmak maksadına matuftur.

iv — Manisa Vâlisine; Turgutlu'da, vatandaşlar arasında çok müessif hâdiselerin çıkması ihmâlini bildirmeleri, muhtemel hâdiselere vakıf bulduklarını ifade eder. Bu, idareyi, vilâyeti, baskı altına da almaktır.

v — Bu izahat, işte bu gezinin maksadının anlaşılmasına ve âtiye-teveccüh edebilecek mes'uliyetin tâyinine yarayacağından kamu oyuna arzedilmiştir.

vi — Roma üzerine yürüyen Faşistler, yahut da, Harzburg'da Devlete alenen karşı koymuş olan ve artık onu tanımadıklarını beyan eden S. S. ler gibi Türk Milletini ve onun meşrû iktidarını, tethiş etmeyi hedef tutan bu tertipli hareketi kökünden sökmek, hükûmetin ve iktidarın vazifesidir.

3 — İNÖNÜ'NÜN TÜRLÜ SÖYLEVLERİNİN MUHTEVASI :

Bu gezi sırasında İNÖNÜ türlü söylevler vermiştir. Bunlardan Uşak, Manisa, İzmir'de söyledikleri ile İstanbul Basın Toplantısındaki beyanında beliren fikirler şunlardır :

i — *Gezinin sebebi* : Bu bir vazife gezisidir. Günlerden, haftalardan beri iktidarın en salâhiyetli şahsiyetleri geziyor, konuşuyor. Aleyhimizde propaganda yapıyor ve radyo bu hususta geniş faaliyet gösteriyor. İnsanlar, cevap verilmediği zaman, kendilerini çok marifetli sanırlar. Bu müşkilât, cevap almamak için çıkarılıyor. Gezi bu cevapları vermek içindir. (İzmir nutku)

ii — *Saldırıları tertip edenler ve maksatları* : İçişleri Bakanı, saldırıları tertip eden olarak C. H. P. yi gösteriyor. Halbuki Uşak'da uğradığımız tecavüzler, Ankara'dan verilen emirlerle, himaye altında yapılmış ve hayatımıza kastedilmiştir. Vekil, bütün seyahatte, doğrudan doğruya kaymakamlara emir vererek, bizim emniyetimizi tehlikeye sokan tertipler aldırmağa çalışmıştır. Tahriklerin maksadı; muhalefeti, Ehlişalip gözü ile görerek karınca gibi ezmedir. (Manisa nutku) C. H. P. ve -onun meseleler hakkında vereceği - cevap almamak için bütün bu müşkilât çıkarılıyor.

iii — *Güven Hakkı* : Güven meselesi, her meseleden öncedir. (Uşak nutku) Emniyet içinde yaşamak hakkı istiyoruz. Devlet kuvvetleri tarafından eşit gözle korunmak istiyoruz. (İstanbul nutku)

iv — *Eşit muamele prensibi ve bunun ihmâlinin sonucu* : Vatandaşın, kanun önünde eşit muamele görmesi, demokratik rejimin temeli olarak, en hassas noktasıdır. Bunuda ihmal edersek, vahim safhaya doğru

sür'atle - ilerlenir - ilerliyoruz. O safha şudur : vatandaş hakkına tecavüz müsamaha görüyor. Devlet kuvvetlerinin müsamahası ile yapılan tecavüz, ancak, çok zararlı surette hasta olan bir cemiyet bünyesinde olabilir. Bu nevi tecavüzlere tertipli tecavüzler denir. (İstanbul basın toplantısı)

v — *Tertipli tecavüzün mes'uliyeti* : Tertipli tecavüzlerin mesuliyeti, nihayet, birinci derecede kudret sahiplerine kadar dayanır ve böyle tecavüzler, münferit Vekilleri değil, bütün hükûmeti mesuliyet kaydı altına alacak tabiattadır. (İstanbul Basın toplantısı).

vı — *Vatandaşın durumu* : Vatandaş ızdırapla doludur. Kendi dertlerine çare aramaktadır. Her yerde gördüğümüz ilginin sebebi budur. (İzmir).

vii — *İktisadî durum* : 7 yıldır, yanlış bir politika güdülmesinden dolayı moratoryum haline düştük. Tam aciz haline düşünce yardım istedik. Vaadettiğimiz islâhat tedbirleri ağır oluyor. (Uşak).

viii — *D. P. İktidarının aczi, değişme zarureti* : Demokrat iktidar, yanlış idaresiyle, iktisadî, siyasî durumu düzeltme istidadını kaybetmiştir. Huzur ve refah için onun değişmesi lâzımdır. (Uşak) Bu yüzden telâş içindedir. (Manisa).

ix — *C. H. P. nin durumu ve tasavvuru* : Halk muhalefeti, yarı için, kendisini huzura kavuşturacak bir ümit kaynağı sayıyor. (İzmir) - Gerçekten - C. H. P. İdareyi eline alınca, her sahada güveni kuracaktır. Bunun için esaslî hazırlanmıştır. (Uşak).

x — *Yayın yasakları* : Yayın yasakları, kanunun verdiği sınırlar dışında kullanılıyor; suçluların tertiplerini umumî efkârın benliğinden saklamak için, haksızlığa uğrayanların üzerinde kudret sahiplerinin arzu ettikleri iftiraları yaşatmak için kullanılıyor. (İzmir).

xi — *Yeni nesiller dolayısıyla yarına ümit* : Geçirilen safhalar, bütün güçlükleri içinde, bir tarihî hâdisenin mahsulüdür. - Yeni nesiller - farkında olmayarak bu dâvanın sahipleri mevkiine geçiyorlar. Bizden sonra gelen - nesiller - bizi fersah fersah geçecektir. - Bu gibi sertlikleri arttırarak - doğru yoldan ayrılmış olanlar, bunu görünce şaşacaklardır. (İzmir).

xii — *Gayrimeşrû yollarla iktidara gelmenin müeyyidesi* : Her geçen gün memleketimizin şuurunda terakki yaratmaktadır. - Artık yolsuz usûller kullanmak çok zordur. Kullanmakta güçlük çekeceklerdir. Yolsuz usûlleri kullanmak, doğru yolda kaybetmekten daha çok azap, ızdırap ve türlü huzursuzluk getirmektedir. Yolsuzluk kullanmanın müeyyidesi de budur. (İzmir).

xiii — *Gelecek geziler* : Ömrümüzün seyahatle geçeceğine şüphe etmeyiniz. (İstanbul Basın toplantısı).

İşte C. H. P. Liderinin, olaganüstü olayların ortaya çıkması dolayısıyla - belki de, gezinin başında başka konuları ele almağı düşündüğü halde, buna imkân bulamama yüzünden - söylediği fikirler, esas itibariyle bundan ibarettir.

III — M Ü T A L Â A L A R :

Bu yazının başında da söylediğimiz gibi, C. H. P. nin, bu 1959 baharında düzenlediği iki gezinin muhtevası kavramağa ve üzerinde düşünmeğe mecburuz.

1 — TRAKYA GEZİSİNİN YUMUŞAK MAHİYETİ :

Bu geziler konusunda ilk dikkat nazarımızı çeken husus şudur : Trakya gezisi, yumuşak bir eda içinde bir nevi sulh içinde geçmiştir. Çünkü, idarenin müdahaleleri olmuşsa da, bu müdahaleler, nihayet elde olan kanunun hükümleri hiçe saymak imkânına sahip olmıyan bir idarenin endişelerinden gelmiştir ve bu itibarla, saikinde yumuşaklık ile ortaya çıkmıştır. Ve netice itibariyle, ekibi teşkil eden Milletvekilleri, amaçları olan, vatandaşla hasbuhale, kendi teşkilâtları ile sohbete, dertleşmeğe nail olabilmişlerdir. Bu arada da, vatandaşa duyurmak istediği diğer konuları da - müstahsilin güç durumu, güç birliği, vatan cephesi, radyo, isbat hakkı gibi - duyurmak imkânını elde etmiştir.

Bizce, bu gezinin yumuşak mahiyeti; dar hedefli oluşundan, D. P. yi, bir bütün halinde yıpratma gibi geniş bir amacı olmayışından gelmiştir : Sınırlı amaç güden bir keşif veya oyalama taarruzu gibi...

2 — EGE GEZİSİNİN SERT MAHİYETİNİN SEBESİ :

Buna karşılık, Ege gezisi, sert çatışmalara yol açan bir haşin mahiyet ile dolmuştur. Bunun mahiyetini şöyle açıklamak mümkündür sanırım :

A — C. H. P., *bu geziye çok önem vermiştir* : Çünkü C. H. P. bir sıkıntı içindedir. Meseleleri, Meclis içinde tartışma yolları çok daralmıştır. Oysa ki, bu meseleler, bütün güçlükleri ve ağırlıkları ile ortada durmaktadır. Bunları halkın ayağına, kulağına, idrâkine götürmek gerekir. Üstelik, kendilerine nazaran, hem halkın ayağına hem de kulağına gitme şansı olan iktidar, boyuna C. H. P. yi kötülemektedir. Onun için, C. H. P. için, artık, perestiji çok yüksek olan lideri vasıtasıyla, halkın

ayağına giderek, hem kendini savunmak, hem de, ağırlığı, muacceliyeti artan meseleleri, halkın idrâkine mal etmekten başka ve tesirli yol kalmamıştır. Evet, halk karşısında C. H. P. nin yapabileceğinin en tesirlisi ve azamîsi bu olmaktadır. Onun için bunu yapmak gerekir.

İşte bu düşüncedir ki, C. H. P. yi, böyle geniş çaplı bir gezi düzenlemeye ve ona hayatî bir önem vermeye zorlamıştır.

B — *D. P. de bu geziye çok önem vermiştir* : Çünkü, görülüyor ki, C. H. P. mesafe, perestij kazanmaktadır. Bir kelime ile, bu mesafeleri elinden almak lâzımdır. Bunun da yolu, sadece, kendi hatipleri, kendi liderleri ile kendini parlak bir şekilde tanıtmak, reklam etmek değildir; - bunlardan daha önce bir çare olarak - C. H. P. nin perestij toplayarak yapıp tamamladığı bu gibi faaliyetleri akamete uğratmaktır.

Bu gibi faaliyetleri akamete uğratmanın yolu da; kendine taraftar kitlelerin çokluğu, kalabalığı ve bunların yapacakları menfi gösterilerin hacmi ile karşı tarafı ezici bir baskı altında tutmaktır. Bu suretle, aynı zamanda asıl büyük kitlenin kendi yanlarında olduğu ve büyük kitlenin, karşı tarafın bu gibi faaliyetlerini tasvip etmediği yolunda bir propagan-da imkânı da bulunmuş; bundan da ayrıca yararlanmış olur.

İşte bu düşüncedir ki, D. P. yi, karşı tarafın geniş çaplı faaliyetini gölgede bırakacak bir «akamete uğratma» kampanyasına sevketmiştir.

3 — GÖRÜLEN TÜRLÜ DAVRANIŞLAR ÜZERİNE DÜŞÜNCELER :

İhtilâfın şekli manzarası şudur : C. H. P., memleketteki gerçek çoğunluğu temsil eden muhalefetin baş rüknü olduğu duygusu ile, serbest faaliyet ister D. P., kurulmuş bir Devlet düzeni olduğunu, bunun itidal sınırları içinde kalınmasını, bu düzene mutlak olarak uyulmasını, hele seçimlerin, boyuna kendi lehine tecelli etmesi dolayısıyla, yurddaşı sınırlılık ve rahatsızlık içine atan faaliyetlere kalkışılmamasını ister.

İşte her iki tarafın hareketlerine saik olan düşünce, görüş budur. Tarafların faaliyetlerini hep, bu saikler açısından değerlendirmek gerekir.

A — *C. H. P. nin Hareketleri* : C. H. P. ile idare arasında çıkan ihtilâfların çoğu, Siyasî Toplantıları ve Yürüyüşleri düzenleyen ahkâmın kendisine uygulanma biçiminden gelir. Kanununun tam lafzı yorumuna dayanma geleneği olan idare, C. H. P. toplantılarının bütün kapı ve pencereler kapalı olarak yapılmasını; konuşmaların oparlörle dışarıya verilmemesini; sokak, meydan, istasyon, iskele, şehirlere giriş, şehirlerden çıkış yerleri gibi yerlerde tören mahiyeti olan karşılama, uğurlama,

durup bekleme, konuşma, hattâ selâmlaşma gibi fiillerin bir gösteri halinde yapılmamasını ister ve C. H. P. yi buna zorlar. Sonra, idare, umumî emniyet ve âsayiş mülâhazaları ile, C. H. P. nin normal toplantılarını da yasaklama imkânını, hukukça kendi elinde tuttuğu kanisi ile ona göre takdirlerde bulunmağı da bir gelenek haline sokmuştur.

C. H. P. ise, bu yolda bir yoruma razı değildir. Bu yolda bir yoruma götüren hükümlerin, ölü mahiyette hükümler olduğuna inanma eğilimindedir. Bu hükümlerin D. P. ye uygulanmamasını, onların ulu hükümler mahiyetine bir karine teşkil ettiğine inanmak ister. Bu yorumun sert icapları ile karşılaştığı zaman idare ile giriştiği tartışmada ilk öne sürdüğü delil budur : D. P. ye de böylemi uyguluyorsunuz. D. P. Lideri geldiği zaman da böyle mi yaparsınız ?

İşte realite kanununun farklı uygulanmasını ifade edecek tarzda, bundan ibarettir. Hukuka saygı gösterenlerin, onun değerini tanıyıp bu değer herşeye rağmen zedelenmeden ayakta durmasını isteyenlerin; C. H. P. ye, kanunun kendisine bu yolda uygulanış tarzına, dudaklarında bir İsa tebessümü ile razı olmalarını tavsiye eden tarafsız, ilmi davranış sahiplerinin de tesbit zorunda oldukları durum budur.

B — D. P. nin - veya D. P. lilerin - hareketleri : D. P. nin, bu gezi sırasında gösterdiği karşı gösterilerin, - şahıs güvenliği prensibinin hükümlerini ihmal edebilecek yoldaki belirmeleri de dahil - D. P. nin elindeki, Devlet merkezî organları tarafından düzenlenip düzenlenmediğini, yönetilip yönetilmediğini bilmiyoruz. Bu hususta, karşı tarafın iddialarının bir gerçeklik değeri kazanmasını ancak, ince, hassas bir Meclis tahkikatı meydana koyabilirdi. Bu hususta söylenebilecek olan tek şey şudur : C. H. P. böyle iddia etmiştir. Bu iddiasının bahis konusu Meclis Tahkikatı ile sabit olacağını ileri sürmüştür. Uzun bir bekleyişten sonra Meclis tahkikatı açılması önergesi kabul edilmiştir ve bu hususta söz söylemeğe yetkili yegâne organ olan Meclis de, C. H. P. nin iddiasını kenara bırakmak gerekir. Ama şunu görmek gerekir ki ancak, ince, hassas bir Meclis Tahkikatı kabul etmemiştir. O halde, meselenin artık bir iddia ile ilgili yönünü bir kenara bırakmak gerekir. Ama şunu görmek gerekir ki. Onun için, bu farazyeye dayanmağı şimdilik bir kenara koymamız gerekir.

C. H. P. nin gösterilerine, çok defa daha üstün hacimli karşı gösterilerin yapıldığı bir gerçektir. Bunu, da D. P. nin mahallî teşkilâtı organize etmiştir; ya da, bu hareket, mahalli D. P. lilerin bir organizasyona dayanmayan spontane hareketleri ile meydana gelmiştir ve hattâ tarafsızları da kendi safına alarak... Bu takdirde dahi, bu hareketlerin, D. P.

liler çekirdeği etrafında yapılmış olduğunu kabul zorundayız. Onun içindir ki bu hareketi, D. P. merkezi ve mahalli sorumlularına isnat ve ırcâ etmesek bile, bu hareketler ile D. P. veya D. P. liler arasında bir ilgili münasebetini görmemezlik edemeyiz. Bu hareketlere «C. H. P. den - hattâ C. H. P. nin müfritlerinden - geri kalan vatandaşların kendiliğinden ve ferden ferda teşebbüslerinin toplamı» demek; çok zorlama bir yorum ve açıklama olur.

Öyle ise, bu ilmî tahlilimizde, bu hareketleri, - D. P. nin merkezi hükümet organlarının suçluluk kadrosu içindeki teşebbüsleri olarak görmesek dahi, hiç olmazsa D. P. lilerin hareketi olarak göstermekte, objektiflikten dışarı çıkış mahiyeti görmek mümkün değildir.

Böyle olunca, şu mütalâalara ulaşmamak imkânsızdır: Büyük hacimli gösterileri, ondan daha büyük hacımdaki karşı gösterilerle maskeleyerek - veya tel'in etmek - gayet nazik, tehlikeli bir iştir. Şu anlamdaki; ilk gösteri, bu yol ile maskelenmiş - tel'ine uğratılmış - olsa bile, onu maskeleyen - veya tel'in eden - fiiller, çok defa, bir şiddet, - hattâ saldırı - fiili mahiyetinde olarak, ortada sırtıp kalır. Nitekim bu olayda da; C. H. P. gösterilerini maskeleyerek - veya tel'in etmeye - matuf teşebbüslerin - bu maksadına ulaşmış olup olmadığını tesbit etmekten de vaz geçsek de - «güvenliğe kasıd» töhmeti altında, ortada kalakaldığını görmemezlik edemeyiz. Burada, ister - istemez şu soru akla geliyor: «değer mi bu kadar büyük bir töhmet altında kalmağa?...»

Öyle ise D. P. liler ne yapsın?... ne yapsın dı? Bu soruya cevap ararken; C. H. P. nin, bir kanunun kendisine ısrarla farklı bir şekilde uygulanmasına bir Hazreti Eyup sabrı ile katlanmasını tavsiye etmedeki acılığa benzer bir duyguya düşmemek de mümkün değildir: Kendi prestijinin ve hakimiyetinin kökünü tahrir etmekte olan bir teşebbüse, bir ağababa müsamahasıyla «hadi yap bakalım» diye mutlak bir müsaade ile katlanmak da siyasî ihtiraslar alanında pek mümkün değildir.

Ama, ne olursa olsun, D. P. veya D. P. liler, bu karşı gösterilerinden, bizzat kendilerinin ziyanlı çıktığını kabul cesaretini göstermelidirler.

i — Gazetecilerin hırpalanması, bu karşı gösterilerin beyhude bir safhasını teşkil etmiştir.

ii — İNÖNÜ'ye ve beraberindekilere çirkin sözler söylenmesi ve saldırılması da, 180 derecelik bir tesir dönüşü ile, bizzat D. P. lileri vurmuştur.

iii — Nihayet, karşı gösterilerin; gazetecilere, İNÖNÜ'ye, beraberindeki Milletvekillerine yönelen bu aşırı belirmeleri, bizzat D. P. yi, kendi safalarında zaafa uğratmıştır : Bazı yerlerde D. P. ler ile mahalli liderler arasında ihtilaf sokmuştur. (Turgutlu'da D. P. İlçe Başkanı, taşkınlık yapan D. P. lileri, iyi bir ev sahibi rolü oynamak için, sükûnete çağırınca, bazı D. P. lilerin, kendisini istifaya çağırılmaları gibi) bazı D. P. liler de, partilerinden ayrılıp C. H. P. ye girmişlerdir.

C — *İdarenin Hareketleri* : Burada idare teriminden Başbakanandan Jandarma erine kadar olan mertebeler silsilesini kastediyoruz ve diyoruz ki, bu geniş anlamli idare, kanunun uygulanması hususundaki geniş bağımsızlığını idrâk etmek; kanunu, ya «emir kulu» esprisi ile, ya da siyasî menfaatlerin gözeticisi, güdücüsü esprisi ile uygulamaktan kurtulup, sırf kanun olarak uygulamak itiyadını kazanmak, böyle olduğunu kamu oyuna telkin ve isbat etmek zorundadır.

Bu fikri şöyle açabiliriz : En büyük merkezî idarî otoriteler bile, kanunu, sırf kanun olarak uygulamalıdır. Bu idarî otorite, bir siyasî bağ ile, aynı zamanda siyasî rengi ve faaliyeti olan bir otoritedir. Fakat, kanun tatbikatçılığında, bu siyasî bağ, bu siyasî renk, bu siyasî menfaat faaliyeti, ortadan silinip kalkmalıdır. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun uygulanmasında, tamamiyle ve her olayda yüzdeyüz bu bağımsızlık ile, hareket edildiği; kanunun imkânlarının, siyasî menfaat yönüne doğru genişletilip geliştirilmediğini ortada bir toplantı ve gösteri yürüyüşleri kanunu durdukça - ileri sürülemiyor pek... Yani ileri sürülse de ve aksine isbat mümkün olmasa da, ortada idare aleyhine bir gölge kalıyor hep... Bura da engel olmanın en müessir yönü, bu gölgeye imkân veren kanunu kaldırmaktır. Daha küçük taşra otorite ve ajanlarına gelince : onlar da, kanunun tatbikatçılığında «emir kulu» espirisinden kurtulmalıdır; kanunun tatbikatını, yukarıdan gelecek emrin veya telmihin elastikiyeti içinde değil, bizzat kanundan aldığı anlayışın sarih çerçevesi içinde yürütmelidir. Eğer, bu itiyadı almış olsa idi İzmir kazalarından birinin kaymakamı «Menderes'e de böyle mi uygularsınız bu kanunu?» mealindeki bir soruya «orasına ben karışmam» gibi bir bakıma müphem, fakat bir bakıma itiraf yüklü bir karşılık vermez; «evet kanunu böyle anlıyorum. Menderes'e de böyle tatbik ederim, ettim, edeceğim» diye karşılık verirdi. Eğer bu cevabı verebilecek gerçeklik durumunda olsa idi yâni, bu kanunu, adı zikredilen yüksek otorite bir siyasî renk ile seyahat ederken de aynı ölçü ile uyguladığına, uygulayacağına kendini inandırabilseydi; durum nazikleşince, karşiki tepelerden birisi arkasında kaybolma yolunu tutmazdı ve gerçekten 5 arabadan fazlasını da geçirmezdi; arkasında bütün bir Türk toplumunun desteği ile mu-

kavemet ederdi; 5 arabadan fazla geçirmek isteyenler de, bu desteğin ve ona dayanan kaymakamın mukavemetinin ulviliği karşısında gerilerlerdi...

İşte, idare ile C. H. P. nin ihtilâfları; C. H. P. de; idarenin, - en yüksek idarî kademe dahil - kanunları, sırf kanun olarak değil, olaydaki tarafın siyasî rengine göre ayarlanan bir elâstikiyete göre uygulama itiyadında olduğu hakkında bir kanı olmasından geliyor. İdarenin - en yüksek merkezî kademe dahil - C. H. P. deki, yani memleketteki hiç de azımsanamıyacak bir gurutta hasıl olan bu kanıyı kökünden silmesi, memleket hayrına olur ve o zaman, çok defa, sadece şekilden gelen bir sürü siddetli ihtilâfın, bir huzursuzluk kaynağı olmasına son verilmiş olur.

İşte henüz bu durumda olmadığımız içindir ki, bu son gezide, idare, güçlükler karşısında kalmış, karşı tarafça zorlanmış ve hattâ geriletilmiştir.

Bunun dışında, idare, gerçek kanun tatbikatçılığı ve akıllı idarecilik vasfını, kendisine hâkim siyasî rengin tesiri ile gölgelediği içindir ki menfi sonuçlara düşmüş, perestij kaybına uğramıştır :

i — Gazetecilere, görevlerini görme imkânı tam olarak verilmemiştir. Bu da, kamu oyu katında, idarenin itibarını bozmuş, idarenin yüksek idarî otoritelerin siyasî rengi altında kalışı olarak yorumlanmıştır.

ii — İdarenin, kanunun objektif tatbikçisi olma hususundaki noksanı; bizzat idare kademeleri içinde de bir çeşit ruhî ve fiilî tepkilere yol açmıştır : bazı jandarmalar, göğüslerine C. H. P. rozeti takmışlardır. Bazı silâhlı kuvvet âmirleri, bazı yerlerde, şahsî teşebbüsü ele alıp, C. H. P. yi ve Liderini koruyucu hareketler, yapmışlardır. Bazı emniyet mensupları, - ifadelerine göre - tertipli büyük olayları ünledikleri için, nasıl olsa yüksek kademelerden ceza göreceklerini ileri sürerek, istifa etmişler; üstelik, bu keyfiyeti gelip Muhalefet Liderine de söylemişlerdir.

Bütün bu hareketlerin, idareye ve zabıtaya, bir perestij kaybına yol açtığında şüphe yoktur.

iii — Yüksek idare kademeleri, kendilerine yapılan müracaatlara, kamu oyunu tatmin edecek, inandıracak cevaplar vermemiş, hattâ, böyle bir cevap vermeyi büsbütün ihmâl etmiştir.

a - İçişleri Bakanının, 4 C. H. P. li Milletvekiline verdiği cevap ile, Anadolu Ajansı yolu ile kendiliğinden yaptığı 2 beyanat; yetkili mercilerin usûlüne göre yaptığı bir tahkikatın kendi eline verdiği delillere dayanmaktan çok polemik edebiyatı ile kendini empoze etmeğe ve bu su-

retle, sorumluluğu karşı tarafa yüklemeye uğraşan bir sertlik dolayısıyla zaafe uğramıştır. Böyle yapılacağı yerde - akıl öğretmek gibi olmasın - «her türlü tahriki önleyici tedbirler artırılmıştır. Sizlerin de tahrik edici unsurları önlemede teşkilât olarak yardımınızı beklerim» yollu bir cevap vermeğe - ve tabii arkasından da ona göre bir önleme icraatı gösterme - yoluna gidilse, ne olurdu? Oysaki böyle yapılmamış, «âtiyen tevecüh edilecek mesuliyet» i, daha o olaylar olmadan karşı tarafa yüklemeye yoluna gidilmiştir. Âtiyen çıkabilecek mesuliyetleri başkasına yüklemek suretiyle iş görme ve önleme sağlama, modern idarecilik telakkileri arasında yer alamaz. Modern idare, mesuliyet aramadan pek fazla, mesuliyetin doğumunu önleme cihazıdır.

b - Gazeteciler; vazifelerini görme esbabının selbedilmemesini, kendilerine yapılan saldırıların sona erdirilmesini dileyen protestolarda bulunmuşlardır. Bunlar laalettayın protestoları değildir. Türk gazetecilik en yüksek organlarının protestolarıdır. İdare, bu protestolara bir önem vermemiştir; gazetecilerin, vazifelerini yapmaları ve hırpalanmamaları için kesin tedbirler alındığı, kendilerine temin edilmemiştir.

iv — Her ne kadar adliyeyi, yukarıdaki idare mefhumuna sokmamış isek de, geniş anlamı ile idarî fonksiyon içinde bulunan adli mercilerin teşebbüsü ile alınıp yürütülen yayın yasakları üzerinde şu noktada durmamız gerekir: Bu kadar vüs'atlı yayın yasağı, sırlı bir atmosferin doğmasına yol açmıştır. Bu atmosfer içinde de, C. H. P. nin yaptığı, «cana kasd» ithamı, intaş edip dal - budak salmıştır.

İşte bütün bunlar «müdebbir bir idarecilik» vasfının, siyasi renk ile gölgelenmesinden gelen bir prestij kaybına uğramasına yol açmıştır.

4 — TEDBİRLER MESELESİ :

Taraflar ve bütün mutedil ve tarafsız çevreler, - bu sefer vahim kötülüklerle sona ermemiş olan bu gibi olayların bir daha olmaması için ne gibi tedbirler alınmak gerektiğini düşünmektedirler :

A — *D. P. nin ve Yüksek İdarenin Tedbir Çalışmaları* : D. P. ye göre «Ege Büyük Taarruzu» diye adlandırılan bu gezi, «kanun - dışı zorlamalar, memleketin huzur, âsaiş ve emniyetinin ihlâli mahiyetinde olan müteselsil suçlar manzumesi» teşkil eder. D. P. Meclis Gurubu tebliği. 6 Mayıs 1959. Bunların önlenmesi gerekir. Daha önce de, siyasi mücadelelerin; nizam, âsaiş, huzur ve emniyeti tehlikeye maruz bırakmıyacak şekilde tanzimini tedbirlere bağlayan bir rapor hazırlatmıştı. Fakat, aradan uzunca bir zaman geçmiştir ve bu zaman içinde de, daha ciddi ve

vahim olaylar olmuştur. Halk Partisinin de gayrimeşrû ve gayri kanunî faaliyetleri ile durumu, daha da ağırlaşmıştır. Bu itibarla daha tesirli, daha esaslı tedbirlere gitmek gerekir.

İşte, D. P. Meclis Gurubu, 6 Mayıs 1959 tarihli toplantısında bu düşüncelerle, önce hazırlanmış durumda olan tedbirleri yeni şartlara göre daha da geliştirmek için, «tedbirler komisyonu» na geri vermiş ve bunların 14 Mayıs toplantısında müzakeresine karar vermiştir. Fakat, 14 Mayıs toplantısında D. P. Meclis Gurubu, tedbirler meselesine dönmemiştir. Bu arada C. H. P. nin Ege gezisi olaylarında sorumluluğu olan Başbakan ile İçişleri Bakanı ve yayın yasakları hakkında açılmasını istediği Meclis tahkikatı önergesinin Meclis gündemine alınmaması yüzünden partiler arasındaki münasebetler, önce gerginleşmiş, sonra, C. K. M. P. nin tavassutları ile yumuşamıştır. Bu yumuşama içinde, D. P., Tedbirler Komitesine süresiz bir mehil vererek, bu çalışmaların olgunlaşmasına imkân vermemiştir. Bizler, gerek ilk Tedbirler Komisyonu kararının muhtevasını, gerekse, yeni durum karşısında bunların aldığı yeni çehreyi, resmen yayınlanmadığı için bilemiyoruz. Basın, bu tedbirlere «şiddet tedbirleri» adını takmıştır. D. P. Meclis Gurubunun yukarıda zikrettiğimiz tebliğinde kullanılan sıfatlara ve yaptığı ithama bakacak olursak, bunların gerçekten şiddet tedbirleri olacağına hükmedebiliriz. Fakat Bunların ortaya çıkmasını, iyi karşılamak gerekir. Bu gibi tedbirlere boş vermemesi, D. P. ye bir itidal vasfının eklenmesine imkân vermiştir.

B — C. H. P. nin, *Tedbir Mahiyetindeki bir davranışı : Sorumluların cezalanması* : Öte yandan C. H. P. de boş durmamıştır. Fakat, onun için ilk hedef, - aynızamanda bir ilk çareyi istilzam etmek üzere - bu gezintinin olaylarının gelişmesinde sorumlu gördüğü yüksek idarî ve siyasî otoritelerdir. Usûlüne göre onların sorumluluklarını tesbit ettirebilirse, bu, kanunları eşitsizlik içinde uygulanma; kendi gurubunun siyasî menfaati için, karşı guruptakilerin can ve mal güvenliğini tehlikeye sokucu faaliyetlere imkân bırakma politikasının da tecziyesi olacaktır. Bu sebeble, C. H. P. Meclis Gurubu 8 Mayıs 1959 tarihli toplantısında; Başbakan Menderes'in, İçişleri Bakanı N. Gedik'in «cezaî mesuliyetlerinin tesbiti için» Meclis İç Tüzüğü'nün 169 uncu maddesi gereğince Meclis tahkikatı açılmasının istenmesine karar verilmiştir. Aynı zamanda; Adalet Bakanı E. Budakoğlu hakkında da; «fiilî sansür mahiyeti alan ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin uzvu durumundaki C. H. P. Meclis Gurubu kararlarına kadar teşmil edilen kanunsuz neşir yasakları hakkında da Meclis tahkikatı istemeye karar verilmiştir. Nitekim, 9 Mayıs 1959 tarihinde de; Başbakan, İçişleri Bakanı ve diğer ilgililerin, bu gezide görülen «türlü tecavüzler ve suikast tertiplerindeki mesuliyetlerini tesbit

ve daha vahim hâdiselerin zuhuruna mâni olmak üzere» haklarında Meclis tahkikatı açılması için bir önerge, Meclis Başkanlığına verilmişti. (Bu önergenin meclis gündemine girmesi meselesi de gerçekten bir mesele halini almış ve fakat nihayet, Şubat sonlarında Meclis bir önergelerin muhtevasını incelemek fırsatını bulmuştu. Bu hususu ayrıca incelemeğe değer bularak şimdilik konumuza devam ediyoruz.

C — *Çok Partili Demokrasi Hayatımızın Empoze Ettiği Gerçek Müeyyidelerin İstikameti*: Türkiye İkinci Dünya Harbinin sonundan beri çok partili bir demokrasi denemesi yapıyor. Buna artık bir deneme denemez. Bir dönülmesi imkânsız bir yolda yürüme denir. Bu itibarla da, onun bütün menfi belirmelerine katlanmak gerekir.

Evet bu demokrasinin de - ister - istemez - menfi belirmeleri olacaktır. Çünkü çok partili siyasî hayat demek, kitlenin tercihlerine göre siyasî iktidarın icrası demektir. - Tabii Anayasa çerçevesi içinde - bir başka deyimle, kitlenin, siyasî iktidarın icrasına derin şekilde etkide bulunması, kendi tercihlerini ona empoze etmesi demektir. Siyaseten de az gelişmiş olan ülkelerdeki demokrasi deneyi sırasında, ya da, demokrasi geleneğinin dörtbaşı mâmur olarak yerleşmediği ülkelerde bu işin olma safhaları içinde, kitlenin siyasî icaplara göre ideal şekillere yükselmemiş dilekleri, tercihleri, - kitlenin sahip olduğu hesap gücü dolayısıyla - kendisi, siyasetçilere ve siyasetlere zorlar; onları hukuk dışı, ölçü dışı icralar alanına atar.

Bir başka deyimle, siyaseten az gelişmiş ülkelerde siyaset aydınları da sıhhatli, normal bir önderlik yapacak ölçüde gereği kadar gelişmiş ise, bu sefer, kendi iktidar menfaatlarını kitlenin siyasî aspirasyonları ve menfaatları ile birleştirir, daha doğrusu aynileştirirler. Bundan büyük bir güç doğar. Demokratik vetireden bir de meşrûluk vasfı alan bu üç ile hiç bir sosyal kuvvet savaşamaz; onu, hiç bir siyasî ve sosyal güç ve müessese sınırlayamaz. O zaman, bu güç, kolayca, Anayasa, hukuk prensipleri, ülkenin ve bizzat demokrasinin içtimaî terakki istikametinden gelen ilkeler ile bağlanamadan, sert, haşin bir güç mertebesine çıkabilir.

Türkiye'de, biz demokratik hayat tarzının dış eşkâli gözüktüğü halde, mevcut sıkı basın rejimi, siyasî hakları dar olarak sınırlamalar, mevcut toplantı ve gösteri yürüyüşleri rejimi, bir gurubun iktidar menfaatları ile, ona iktidar yolunu açacak genişlikte olan bir kitlenin aspirasyonları arasındaki aynileşmeden doğan böyle bir gücün eseridir.

Fakat, demokratik hayat tarzında, bir de öteki gurup vardır. O da aynı sosyal kaideye tâbidir. O da, bir başka siyasetçi gurubu ile aspirasyon - iktidar menfaati aynılığı kurmuştur. Ve o da aynı demokratik ve-

tireden yararlanarak, siyaset alanında kendini gerçekleştirmeğe - yani iktidara doğru gitmeğe - uğraşır. Bundan da bir çarpışma meydana gelir. Ve söylediğimiz şartlara göre, bu çarpışmanın sert, haşin, kırıcı olması da tabiidir.

Gösterdiğimiz sosyal muayyeniyetlere göre; iktidar gurubunun, bu çatışmada kendini koruması için şiddet tedbirlerine baş vurması, tamamıyla beyhudedir; hattâ çok zararlıdır. Nasıl, kendisi ile bir büyük gurup arasında iktidar - çoğunluğun siyasî aspirasyonları aynılığı olmasa ve kendisi, bu aynılığın empoze ettiği yolu güdüyorsa, öteki gurup ile bir diğer büyük kitle arasında da böyle bir iktidar menfaati - siyasî aspirasyonlar aynılığı olmuştur ve o da, bu aynılığın empoze ettiği kendi yolunu - iktidara doğru giden yolunu - güdecektir. Binaenaleyh, onu şiddet tedbirleri ile bu yolundan alkoymağa, sosyal muayyeniyet açısından imkân yoktur.

Yapılacak şey, bu karşılaşmayı, bir haşin çatışma haline getirecek noktalara bir elastikiyet getirme, araya emniyet süpapları koymadır.

Böyle emniyet süpapları cümlesinden olacak olan tedbirler neler olabilir o halde?.. Bu suâlin cevabını, yaşanan siyasî hayat tecrübelerinden çıkarabiliriz. - Burada, Türk demokrasini baştan aşağı yeniden inşa edecek tedbirler değil, konumuzla ilgili tedbirler bahis konusudur tabii -.

i — Siyasî hayat tecrübesi göstermiştir ki : bu toplantı ve gösteri yürüyüşleri kanunu, hayatı zorlayıyor. Öyle ise, önce, onu topyekûn bertaraf edip, yerine, inceden - inceye düşünülmüş bir yenisini koymak gerek.

ii — Siyasî tartışmaların ve savaşın esas yeri parlamento olmalıdır. Ama, oraya da, muhalefetin istediği meseleyi getirmesini ve onun tartışılmasını elde etmesini sağlayarak..

iii — İdarenin tarafsızlığını sağlamalı ve onun, farklı muamele uygulamasını, kesin olarak önlemelidir. Bu hususta, partiler arasında bir ittifak mümkündür.